

A GÚNÁR

Az az utolsó hajnal nem hiányzott volna Konrádnak. Az éjszakai rémálmai után a hajnali szörnyűség.

Válása után, a megalázó törvényszéki jeleneteket felejteni akarva, ki-harcolta az intézetnél, hogy anyagilag támogassák több napra tervezett kutatását, hogy beteljesíthesse gyermekkori álmát, leereszkedhessen a Feneketlenkútnak nevezett zombolyba. Jégbarlang bejáratát sejtette, talán hallott is valami ilyesmit hajdanában a falusi gyermekektől, s most túl mindenben, felfedezésen és az utána következő, napokig tartó semmittevésen, mégis iszonyatosan rosszul érezte magát.

Csak ő maradt a Feneketlenkútnál a hegyen. Miután geológus társai és a barlangászok fölszedték sátraikat, egyedül maradt a sziklás fennsíkon, s hiába figyelmeztették a környéken tehenekre támadó medvékre barátai, akikkel, ha csak tehették, barlangok nagyobb termeiben állították fel alaptáborukat, amikor kőzetmintákat gyűjtöttek, mert azt mondta nekik, hogy hátulról a sziklafal s előlről a tűzrakója megvédi, s hogy a senyvedő parázsra hordott friss borókaágaknál nincs jobb vadriasztó.

– A gyantás ágakból felszálló kátrányfüst, ha olyan sűrűn rakom a zöldgallyat, hogy ne tudjon lángra lobbanni, a világ legjobb védelmi tüze, elkerülik a ragadozók, talán erdőtüzek emléke kelti bennük a gyanakvást, s lesznek óvatosak a füst szaga miatt.

Csodálatos érzés volt, hogy folyton jöttek műholdas telefonján a gratulációk azért, hogy fölfedezte a Feneketlenkút aljáról induló, addig még ismeretlen jégbarlang bejáratát. Harcolnia kellett az elsőbbségért, mert a barlangászok, akik többnyire képzett hegymászók is voltak, nem bíztak egy geológus képességeiben.

– Sikerült – mondta nekik szinte közönyösen, amikor végre visszaért a felszínre.

Világszenzáció – írták az országos napilapok, de nem jelent meg egyetlen szó sem arról, hogy a mélységben, a jégnyelv szélénél fiatal lány mumifikálódott meztelen holttestére bukkant.

Amikor végre leért a zomboly aljára, ahol már annyira összeszűkült a kürtő, hogy azt hitte, nem is mehet tovább, lábával megpróbált tapogatózva körözni a talpa alatti ürességben, s érezte, hogy a folytatás egy na-

gyobb üreg lehet, talán vízszintes nyúlványa van a Feneketlenkútként emlegetett aknának. Egyetlen ponton mégis érzett valami szilárd dolgot. Átkínlódta magát a testét fogságban tartó utolsó függőleges szakaszon, s ahogy mindkét lábával elérte az aljzatot, már volt elég helye, hogy néhány összegörnyedt, négykézláb megtett lépés után felállhasson. Nem akart hinni a szemének, amikor leolvasta a hőmérőt. Mínusz tíz fokot mutatott a készüléke, s olyan szag vette körül, amilyent csak lomokkal teli, nyirkos pincékben érezhet az ember. Fejlámpája gyenge fényében eleinte csak körvonalakat látott, s hirtelen nem is jutott el a tudatáig, hogy függeszkedése utolsó perceiben bakancsa orrával egy tetemet, s nem követ akart arrébb taszítani.

Fáradt volt az eleinte kilátástalannak látszó ereszkedési kísérletektől, az összegabalyodó kötelekkel való küzdelmektől, a többszöri újramezésekétől, de rögtön tudta, hogy ki az, akire rábukkant, s megrohanták gyermekkori emlékei. Látásból ismerte a lányt, akire a mélységben rátalált, s úgy érezte a Jégbarlang szájánál, aztán napokkal később méréseik befejeztével is, hogy csöndben kell maradnia, hogy tisztázhassa azokat a képsorokat, amelyek harminc éve, itteni néhány napos nyaralása óta kísértették.

Maradt, mert arra gondolt, hogy válása, aztán a barlangi munka és a hajdani gyilkosság nem várt bizonyítékának felfedezése, a holttest elszállítása után, nyári pihenőszabadsága rovására eltölt még néhány napot a Feneketlenkút közelében a sziklás fennsíkon, amely annyira közel volt a faluhoz, hogy az esti órákban szinte azt is hallotta, hogy mit beszélnek a völgy utcáin az emberek. A déli harangszó is olyan közelinek tűnt, mint ha közvetlenül sátra mellett állt volna a fazsindelyes harangláb.

Másfél napig tartott, hogy a felszínre hozzák a jégbefagyott kislány múmiáját a cikk-cakkos bemélyedések, a teraszos kiszögellések miatt nem is teljesen függőleges sziklabarlang, a zsomboly aljáról. Túl szűk volt még az igazán kéményszerű részein is a kürtő annak a három barlangi mentőnek, akik egymást váltották a tehernél. Egyikük mindig alulról igazgatta a kővé fagyott, buborékfóliába burkolt holttestet, s csak akkor cserélhettek, ha olyan kiszögellést, falba mélyedő üreget találtak, ahol a lány maradványai mellett elfért még egy ember. Centiről centire igazgatták a ragasztószalaggal jól átkötött tetemet a fal éles szögeihez, kiálló sziklapárkányaihoz, hogy kárt ne tegyenek benne. Félő volt, hogy köteleik, amelyek a kürtőnek a málladozó falai miatt a fennsíkon kerültek rögzítésre, egymásba gabalyodnak, s szinte méterenként kellett az egyáltalán nem biztonságos

kampókat használniuk, hogy a test el-elforgatása miatt egymást keresztező köteleiken igazíthassanak.

Őt nem engedték a mentők, hogy újra lemásszon. Fent maradt, átadta a rendőröknek a meztelen múmiáról készült felvételeit, amelyeket egy helyszínelő pontosságával, különböző szögekből fényképezett a zomboly fenekén kezdődő jégbarlangban. Néhány egészen közeli képet is készített a halott lány altestéből kiálló kés piros műanyag nyeléről, s elmondta, hogy azt is tudja, ki a gyilkos, és, hogy látta a kést valaha gyermekkorában.

– Csak a gúnynevét tudom, Bokszosnak hívták a faluban. Sem előtte, sem utána nem láttam soha ilyen piros nyelvű kést, olyant, aminek a pengéjét mindkét felén kiélezték volna – mondta a nyomozónak.

– És egészen biztosan tudom, hogy Szent Iván másnapján történhetett a gyilkosság. Előtte való éjszaka fennmaradhattam, hogy láthassam az Iván-napi tűzkereket, a szalmával befont, kátrányos napkorongot, amit még az erdő alatt meg szoktak gyűjtani a legények, s onnan, a Pipe-tarló nevű rét-ről görgetik le egészen a falu alatti mocsaras részre, ahol aztán magában éghet anélkül, hogy felgyújtana valamit.

– Hogy lehet ennyire biztos a dátumban? – kérdezte gyanakodva a nyomozó, de ő megnyugtatta.

– Azon az őszön mentem iskolába, s a vendéglátóm testvérét Vilmának hívták, s Klári néni aranygaluskának nevezett, dióba forgatott süteményt készített a húgának a névnapjára, Vilma-napra, az Szent Iván napja után van, s nekem is süített egy pléhcsuporban egy gomba alakú kalácsot. Szóval egészen biztos, hogy pontosan harmincöt éve, június huszonötödikén történt.

A holttest ágyékcsontja és medencéje közé szorult piros műanyag nyelvű késen olyan tiszták voltak még a fényképeim is az ujjlenyomatok, hogy már a központnak telefonon átküldött kép alapján sikerült azonosítani a gyilkost, aki annak idején gyanúsított volt az eltűntnek nyilvánított kislány ügyében, de mert nem volt holttest, megúsza a legsúlyosabb ítéletet. Most, erre a helyszíni szemlére mégis fegyházból, bilincsben, vezetőszáron hozták, ahol rablógyilkosság miatt életfogytig tartó büntetését töltötte.

Fogatlan, koránál sokkal öregebb kinézetű, koponyájára aszott arcbőrű vénembert vezettek a helyszínre a rendőrök, s olyan szenvtelenül, közönyös arccal mutatta, mit csinált harmincöt évvel ezelőtt a kislánnyal, hogy még a sok mindent tapasztalt nyomozók sem hagyhatták szó nélkül.

– Mocskos állat! – mondta a nyomozásvezető, amikor a Bokszos azt részletezte, hogy eleinte a lány is akarta.

– Különben nem lett volna lucskos a pinája és megmerevedve a csiklója – mondta Bokszos, s részletesen mesélte, mint aki élvezi és újra átélheti, hogy még mit csinált a levetkőztetett kislánnyal.

A természetes sziklagát miatt medencévé duzzadt patak füves partjától, ahol megerőszkolta, egykedvűen vezette a Feneketlenkúthoz a rendőröket.

– Pedig mondtam neki, hogy nem lesz semmi baja, ha befogja a pofáját, de folyton-folyvást sivalkodott, mint heréléskor a malacok.

Vigyorgott és oda-odaköszönt a szalaggal körülvett területen kívül álló falusiaknak, mintha csak egy kiránduláson volna, aztán amikor megmutatta, hogy dobta be a zsombolyba a holttestet, a kislányt, aki akkor talán még nem is volt halott, összebilincselte kezét köszöntésre emelte.

– Köszönöm a hegyi túrát, fiúk, jövőben a tengerpartra is elvihetnének, ott is van egy-két hullám – mondta vigyorogva, amikor betuszkolták a rabomobilba.

Napokig téma volt a faluban a rég feledésbe merült gyilkosság. A kocsmában megtárgyalták minden részletét, s ő, bár egyáltalán nem akart maradni az első szabad estéje után a sörtől lucskos asztalnál, menni sem tudott, mert úgy érezte, hogy annyira érintette az ügynek, hogy csak akkor zárhatja le véglegesen a hozzácsapódó emlékekkel együtt, ha nem maradnak elvarratlan szálai a történetnek.

Estéről estére visszajárt a fórumra, ahogy az iskola idős tanára nevezte a kocsmá mögötti nyári kertet, a terebélyes lombkoronájú hársfa alatti asztalokkal.

Jól kikoptatott gyalogösvény vezetett a faluba, még holdfény nélküli éjszakákon sem volt nehéz felkapaszkodni rajta, mert ott, a Feneketlenkút mellett jól kikoptatták a századok alatt a sziklákba mélyülő csapást az erdőjárók, málna- és gombaszedők. Az út, a sok évszázados használat miatt, szinte olyan sima volt, mint egy alig-alig repedezett cementjárda.

A kocsmá nyári kertjébe, ahogy beszélgető társain a kisgyermekkorai élményei helyességét próbálta ellenőrizni, azokét a napokét, amikor itt nyaralt a faluban, egyre többen emlékeztek rá is, arra a régi nyárra, amikor ő, az a városi kisfiú Klári néninél vendégeskedett.

Csak valami sejtése volt gyermekkorában arról a szóról, hogy bitó. Már iskolába járt, elsős volt azon az őszön, amikor a konyhaasztal alatt ülve a kis karosszékében, Klári nénit hallotta, a falusi asszonyt, aki a nagytakarításokban, nehéz munkákban segített a ház körül, hogy arra kéri anyját, aludhasson még egy-két éjszakát náluk.

– Nem szeretnék otthon lenni. Már kopácsolták szegény komámnak a bitót, amikor eljöttem, még a csordakút kővályúját is bedeszktázták, hogy azon is állhassanak a népek. Tetszik tudni, színpadfélét is ácsoltak, s olyan lécből való rácsokat raktak köréje, amilyenekkel a Szent György-napi baromvásárkor a malacos kocákat szokták elkeríteni. De azt nem a helyben tartás miatt csinálták, hanem azért, hogy emberfia még a magas ácsolat közelébe se mehessen, amit tribunálnak nevezett a városi román ember, aki a munkát vezényelte – mesélte sírás közben a bejárónőjük, s arra kérte az anyját, hogy engedje meg, hogy ott maradhasson náluk még néhány éjszakára a városban. – Nem szeretném bitón látni Károlyt – sírta.

Napokkal korábban, ott a kocsmasztalnál több mint harminc év távolából világosodott meg tudatában nemcsak a szó valódi jelentése, de az is, amiért szünni nem akaró rohamokban tört rá Klári nénire a sírás. A hajdanában elhangzottak értelmet nyertek, mert tegnap este a kocsmában valaki arról a kihelyezett tárgyalásról beszélt, amelyen halálra ítélték Károlyt.

– Színpadot csináltak, jó magasat, hogy mindenholnan láthassák a népek a kihelyezett tribunált, akarom mondani, a törvényszéket és a vádlottat, és kötelezték a falut, hogy mindenki jelen legyen az ítéletnél – mesélte az egyik ember. – Még más vidéki rományokat is hoztak teherautókkal. A fene se tudja, hogy rendőri erősítésnek, vagy pedig azért, mert azok az erdőlésből élő hegylakók lázadoztak a faipari tröszt ellen, mert tetszik tudni, tarrá vágták a hegyeiket.

Csodálkozva hallgatta a történetet. Nem is értette, hogy felejthette el Károlyt, a gúnárt, akit csak Gúnár Károlyként emlegettek a faluban. Most, hogy erre a borzalmas hajnalra ébredt az alaptáborban, szinte el is felejtette, hogy előző nap este azért is ment le a kocsmába, hogy a régi történetet végigmondassa, s anélkül, hogy rákérdezett volna, valaki emlegette azt a falut megfélemlítő tárgyalást, s akkor mindennél tisztábban látta azt, amit réges-régen elfelejtett. A libáit sétáltató Károlyt.

Amikor gyermekkorában Klári néni vasalás közben anyjának mesélni kezdte a véres történetet, a Gúnár kivégzését, őt elfogta a halálfélelem, de akkor még, friss nyári élményei miatt maga elé tudta képzelni a görnyedten járó alakot. Hangját is fel tudta idézni, a süketeknek azt a furcsán erőlködő beszédét, ahogy belső hallás híján, egyenetlenül tagolva ejtik a szavakat.

Akkor, gyermekként megvolt az a képessége, hogy filmszerűen lássa a közelmúlt eseményeit, s olyanak tudta felidézni a Gúnárt is, akit aztán harminc évre elfelejtett, amilyenek naponta látta, ahogy tollasodó kislí-

bák kísérik a furcsa kinézetű embert. Klári néni, aki kötényébe törölte a könnyeit, és folyamatosan szipogott, nem neki, az akkor hatéves kisfiúnak mesélte Gúnár Károly tragédiáját, hanem az anyjának.

Klári néni, a bejárónőjük, a minden háztartási dologhoz értő asszony, aki általában két napig maradt a városban, hogy segítsen, s aki munkája végeztével kompót- és lekvárfőzésre tanította anyját, de ő kopasztotta a piaci tyúkot, libát is, amíg meg nem egyeztek abban, hogy konyhakészen hozza őket a falujából, csak akkor, egyetlenegyszer maradt több éjszakára is náluk. De mégsem csak akkor. Régebben, egyszer egy egész hétig is maradt, Mikulás után lehetett, akkor, amikor életükben először vágtak disznót, s addig maradt segíteni, ameddig nyoma sem látszott annak a felfordulásnak, amit a közel kétszáz kilós állat feldolgozásával sikerült összehozniuk. Korhylevest főzött a vágás napján, lesipecsenyét sütött a kolbászhús aprításakor keletkezett diribdarabokból, de ő ízesítette a kolbászt, a véres és májas hurkát is. Disznósajtot is csinált, amit következetesen disznófősajtnak nevezett, és egy gömböcöt, amit talán csak azért töltött, hogy hosszasan mesélhesse neki a Kisgömböc meséjét.

– Hamm, bekaplak – bökött feléje a barnásvörös gömböccel, de őt, az óvodást nem tudta megijeszteni, mert ismerte a mesét, és azt is tudta, hogy a mese csak mese, és nem a valóság.

De azokban a napokban, amikor a bitóról beszélt, nem volt semmi dolga, mindennel végzett, s abban a kisszobában húzta meg magát, aminek ablaka sem volt, s ahol anyja a család fölöslegessé vált ruháit, ágyneműit tartotta.

Napközben, mert valamivel el akarta ütni az időt, ételrecepteket diktált az anyjának. Sütemények titkaiba avatta, amelyeket a fővárosban tanult, amikor szülei elszegődttették szolgálni, s néha ő, Konrád is hallhatta, ha sikeresen el tudott bújni, hogy kihallgathassa a felnőtteket, ahogy az előmelegített sütőről, a lerről magyaráz, bevajazott lanternapapírról, s ő szinte mindig bele is aludt a hallgatóságba, csak különleges és érthetetlen szavak maradtak meg a beszélgetésből, mintha bűvőhelye félhomályához tartoznának. Borsodó, besamel, felfuttatni, karamell...

Sokkal jobban érdekelte az, amiről nem előtte beszéltek, ami miatt kiküldték játszani, de vasaláskor, olyankor, amikor a konyhaasztal tele volt lepedőkkel, amelyek szélei szinte a földig értek, eltakarva kedvenc bűvőhelyét, az asztallábak közti részt, amelyet sátornak nevezett, ott sok mindent hallhatott, olyasmiket is, amiknek még a felét sem értette.

– Kivégezték szerencsétlen keresztkomámat, tetszik tudni, Károlyt, a Gúnár Karcsit – kezdte sírás közben annak idején Klári néni, s ő, most a kocsmasztalnál jött rá, hogy annyira borzalmas lehetett egy hatéves gyermek számára az, amit Klári néni mesélt, hogy bizonyára szándékosan akarta elfelejteni, s törölte ki az agyából a hallottakat.

Mintha egész gyermekkorában a faluban élt volna, s nemcsak egy hézig nyaralt volna, mert úgy kezelték a kocsmasztalnál, mint valami közénk valót. Olyan dolgokat idéztek fel, olyan történetek szereplőjévé tették, amelyek talán vele nem is eshettek meg. De nemcsak róla szóltak a történetek. Klári néni szomszédjának fiáról is. Mindenki emlékezett Véső Pitya beszélő hollóira, a tyúkketrecben felnevelt szirti sasra, amelyet az emberek kőszáli sasként emlegettek, s amelyekről, amikor elsőként az iskolában nyári élményeként mesélt, a tanító néni gúnyosan azt mondta:

– És persze van ott, abban a mesefaluban repülő elefánt is.

De itt, az emberek emlékeztek a tyúkketrecben szárnyát próbálgató sasra.

– Hiába születik valaki székely gyermeknek, ha rományok között tanul beszélni, akkor az is lesz. A Pitya sas madara igazi zákány volt, vagy, ahogy maguk, városiak mondanák, kőszáli sas, mégis úgy pittyegett az ételnek, s olyan diadalmasan kotkodácsolt, mint a tyúkok, ha lerakták a szalmába a tojásukat, mert azt a nyelvet tanulta, s tán kendermagos jércének képzelte magát – emlékezett egy asztaltársa.

Előző este, amikor már nem a meggyilkolt, jégbefagyott kislány volt a beszélgetések legfőbb témája, a hadirokkant Gúnárra, Károlyra terelődött a szó, s ahogy egyre többen mesélték a vadlibákkal sétáló ember történetét, rá kellett jönnie, hogy nem véletlenül volt ismerős számára az a látvány, amit kisfiával gyakran néztek végig az állatkertben. A gondozójukat mindenhová követő pipék miatt, régi hangulatok, olykor ízek idéződtek fel emlékei kesze-kusza lomtárából, de sohasem az a falusi képsor, amelyet pedig valaha éppen itt láthatott. Olyankor, az állatkertben úgy érezte, hogy valami tragédia kapcsán kellene hogy emlékezzen arra, ahogy valahol messze, egy bársonyos zöld réten látja őket.

Klári néni gyakran mesélt zaftos történeteket, nem szépített, elmondta nyersen a falujában megesett dolgokat, s szinte hallotta anyja pisszegését, ahogy arra figyelmezteti, hogy „ne a gyermek előtt”. Azt sem szerette, ha szomszédasszonya titkos szerelmi életéről, az éjszakánként a csűrbe bejáró férfiáról beszélt, de azt főleg nem, ha az asszony politizált, szidta a rendszert. Mégis úgy emlékezett Konrád, mintha látta volna a teherautó-

ra dobált lovas kapákat, az ekéket, a rakás tetején sündisznóként ágaskodó boronákat, ahogy begyűjtötték az emberek szerszámaikat a téesz számára. Még az asszonyok sikoltozását is hallotta, amikor a kényszer szövetkezetesítés napjaiban elhajtották a családtagként kezelt fejősteheneiket.

A hosszú évek alatt, amikor a vasalnilóra görnyedve mesélt az öregasszony, olyan naprakészen hallhatta, hogy mi történik a faluban, hogy felnőttként már nem volt biztos abban, hogy mindazt látta is, ami beépült nyaralása emlékei közé, vagy csupán a szemléletesen előadott Klári-történetek miatt híztak, s változtak nyáriból télivé a soha át nem élt, többnyire kacagtató helyzetek.

Látta a havas főutcát, ahol éppen csak egyetlen nyom vezetett az iskolától a rendelőig, templomig, s a szembejövőnek bele kellett lépnie a térdig érő hóba, mert a kítaposott ösvényen is csak úgy lehetett járni, ha tipogva, saját nyomába lépett az ember, egymás elé helyezve cipőjét, s amelyen az iskolás gyermekek, akik pedig imádták rugdosni a havat, még azok is csak libasorban csoszogtak reggelenként.

A télről mesélve hirtelen témát váltott, de mintha az is szorosan hozzátartozna a havas tájhoz, azt mondta, hogy mióta az eszébe jutja, talán csak tíz-tizenöt fiúnévre keresztelnek a falujában.

– Nincs lánynévből sem sokkal több – aztán nevetve folytatta –, a falunkban egyetlen Aladár nevű fiú, de Trézsi nevű lány sincs – mondta Klári néni kacagva, aztán egy rövid hatásszünet után hozzátette: – Nincs olyan emberfia, hogy kitegye a gyermekét annak, amit nemcsak a libasorban haladó iskolások után szoktak csúfolódva kiabálni a kamaszok, de Károly libáit látva is ez a mondóka járta. – És énekelni kezdte, pedig anyja, sejtve, hogy mi következik, kacagva ugyan, de már a nóta első soránál megtiltotta volna, hogy ismét csúnyát beszéljen, káromkodjon közben. Talán tudta, talán csak sejtette, hogy ő, a kisfiú is ott van, éppen kedvenc helyén, az asztal alatt gunnyasztva, s hallgatva azt az éneket, meg is jegyzi a tiltott szavakkal teli csúfolódó szöveget. – Száz liba egy sorban, mennek a templomba, elől megyen Aladár, a faszával kalapál, utána megy Trézsi, a pináját nézi – aztán a kacagástól fulladozva még hozzátette: – Jól is nézne ki, ha egy fiúcskát Aladárnak, oszt egy leánkát Trézsinek hívnának.

Sátorozása utolsó éjszakáján, talán a falusiakkal megivott sok-sok esti sörre bevett szokásos altatója tehette, amelyet nagy nehezen, sokáig tapogatózva végül meg is talált a hátizsák zsebében, attól a gyógyszerrel vegyített sörös bódulattól lehetett, hogy izzadságtól lucskosan, belegabalyodva

hálósákjába, nem tudott szabadulni a rémséges álomban hosszan ismétlődő látványtól.

Véres jelenetről álmódott. Egyenruhás ember röhögött a kocsmá szentenyefája alatt. Géppisztolyával sorozatokat eresztett meg, s ha nem lőtt, az odarendelt cigány muzsikájának taktusát verte öklével a kocsmá szatán. Azt nem láthatta, hogy ki is tette azt a rémséget, csak az a kép ismétlődött az álomban, hogy egy sarlót markoló kéz közelít az őrmester nyakához, aztán egy fénylő villanás után sugárban ömlik a vér, amely beterít mindent. Vörösen habzó lett a Hamus-patak, a sziklafalak, s mint egy színházi előadás tapsot csalogató, lassan legördülő függönye, a Pipe-tarló is befestette a rengeteg vér, amely miatt szeretett volna felébredni, de álomban, hiába álmodta, hogy felkelt vizet inni, mert nem akart szűnni a véráradata.

– Ne ereszd ki a beszélő hollódat, Véső Pitya, mert azt is lelövi – halotta nagyon távolról, harminc év visszhangjával terhelten Klári nénit, a bejárónőjük hangját.

Végtelenül fáradt volt, kialvatlanság is gyötörte érkezése óta, és már egy-egy sör is a fejébe szállt, de azon az utolsó estén sokkal többet ivott a kelletténél.

A napokkal korábbi dolgokról is álmódott. Láttá, hogy tűzoltócsörlővel, a barlangi mentők felszerelésével, többórás kínlódással, vigyázva, hogy szilánkká ne törjön a meztelen testű, jégbedermedt múmia, végre befejezték a végtelen hosszúnak tűnő mentést a zombolyból. A piros nyelű kést is látta a Bokszosnak nevezett fiú kezében, aki éppen őt akarta megölni. De azon az éjszakán mégsem csak ez a rémálom kísértette.

A véres réten a papné kis őze, Bársony ugrándozott álomban, az, amelyiket elvittek az erdészek, mert szerintük törvény van arra, hogy minden vadállat az államé, magánember nem tarthat még fácánt sem. Akkor sem, ha egynapos korától cumiztatva, vegyes kecske-tehéntejen nevelte, mint a papné Bársonyt, a szelíd gidáját. Úgy hírlett, Klári néni azt mesélte nem sokkal a nyaralása után, hogy alig értek ki a faluból az erdészek, meg is ölték az őzet, hogy lakomát csaphassanak belőle a Hamus-patak partján, de most rémálomban szárazulatot keresve ugrándozott a törékeny suta, amelynek a kerítésen keresztül, bár félve, de ő is adott azon a nyáron sós kenyérhéjat.

Amikor elalváshoz készülve, az emlékek torlódása és az ital és altató okozta kótyagossága közben eloltotta a sátorban sárgásan világító lámpáját, arra gondolt, hogy milyen különös dolog az emlékezés, s hogy a tra-

gédiák, még azok is, amelyeket másoktól hallott valaha, sokkal életszerűbben, felidézhetőbben élnek, mint az a rengeteg gyermekkori szépség, amelyeket itt élt át, s amelyek úgy elillantak az időben, mint hajnalban a harmat.

– Azon a réten, amit mi csak Pipe-tarlónak, Liba-rétnek hívunk, pedig igazából Tündér-rét, Angyal-rét kellene hogy legyen a neve – mesélte neki Klári néni –, azon a réten, Szent Iván éjszakáján, de csak akkor, ha telihold is van, tündérek, vagy na, angyalok táncolnak. És orgona szól, vagyis na, olyan égi zenekar kíséri őket, amilyent emberfia nem hallhatott soha, mint amilyen az orgona hangja, ha a kántor üvegcsilingelésű futamot játszik rajta, mielőtt a „Mennyből az angyalt” kezdené karácsonykor. Én nem láttam soha sem tündért, sem angyalt. Mindig borult volt azon az éjszakán az ég... De azt mondják a népek, hogy aki meglátja arany ruhájukban, ezüstcsipke szárnyaikkal, ahogy szivárványt köt rá a telihold, azt magukkal is viszik azon nyomban abba a világba, ahol gyémántkavicsal van felszórva az út, csokoládéból van az árkok sara, s nincs soha tél, de azért, hogy mégis fehér legyen karácsonykor az országuk, cukorpor hull alá az égből.

Ezt az éjszakai táncot akarta látni Konrád azon a régi nyári éjszakán, de akkor is viharfelhők tornyosultak az égen, s bár a lángoló szalmakerékből szerteszét pattogó szikrák miatt, amelyek fénylő vonalakat, szabályos köröket rajzoltak a koromfekete sötétségbe, mégis úgy emlékezett, hogy angyalok táncoltak a Pipe-tarlón Szent Iván éjszakáján.

Ezért maradt néhány napig, talán a közelgő Szent Iván éjszakájára várt, azután, hogy feltérképezték a Feneketlenkútnak nevezett függőleges barlangképződményt, a zombolyt, s a lehetőségek szerint, rajzasztal nélkül, egy az ötvenhez léptékkal el is készítette a félelmetes kürtő keresztmetszeti vázlatát.

Arra gondolt, hogy mi lett volna élete nagy felfedezésével, a lapok által a nevével nevezett Konrád-jégbarlanggal, ha gyermekkori emlékek nem kötötték volna ehhez a tájhoz. Klári néni, a bejárónőjük, akiben megbíztak a szülei, friss levegőre, jó házias ételek hízókúrájára hozta utolsó óvodás évének nyarán. Akkor szerette meg a felejthetetlené váló tájat, s határozta el, hogy egyszer leereszkedik a Feneketlenkútnak nevezett zombolyba, amelyet valamiért soha nem kutattak a környező karsztvidéket feltérképező és leíró speológusok, a tudós barlangászok.

Az utolsó itt töltött pihenőnapján, akárcsak egyedülléte többi napjain, késő délután most is lement a falusi kocsmába, s útközben jutott eszébe, hogy végre rákérdezhetne, hogyan történt az a rendőrgyilkosság, amely ta-

lán a hely szelleme miatt, homályosan, mint egy agyonvetített film, újra és újra elhangzott Klári néni hangján. Az eset érdekelte, a Gúnár Károllyal történt valóság, aki megnyomorított kézzel, sántán és félvakon, teljesen süketen került haza a háborúból, s aki valamilyen jóságos óriásként élt fel-felvillanó gyermekkori emlékei között.

Valami különös táj látomásos képe kísérte, ahogy rá gondolt. Mintha nem is ennek a falunak a határában volna, ahol harsogva tör magának utat az óriások parittyakövei között a Hamus-patak, ahol sárkányra, vártonyra hasonlító sziklák merednek az égnek a Várhegy erdeje fölött, s ahol gyermekkorra néhány napján megérthette, hogy a tojás nem konzervgyárban készül, s a tejet sem a tejüzem állítja elő.

Az a rét, amelyen rémálmában olyan egyenletes vonalban csorgott a vér, mintha vonalzóval rajzolták volna meg az útját, a Pipe-tarló, amely miatt már a szó hallatán is ellágyult, ahogy idősebb lett, olyan volt gyermekkorának felidézett naplementéiben, amilyenek bejárónőjük, Klári néni tündér-angyalokkal teli mennyországként mesélte.

Sokszor jutott eszébe, s nemcsak kisgyermekként. Arany és fény, s a közeli domb tetejére épült templomból aláfestésnek odahallatszik az orgona hangja. A zöld színű selymhullámzást sárga virágok tarkítják, s a pity-pangbóbiták a felmagasodó száraikon előbb csak hajlonganak, mintha próbálgatnák pókhálóból szótt szárnyaikat, hogy aztán nekilóduljanak a dombhajlat mögötti kék égnek. Sohasem tudta úgy felidézni a Pipe-tarlónak nevezett oldalt, mint amilyen júliustól a korai fagyokig valójában, kopárságával, gyökerükig lelegelt növényzetének kietlenségével a valóságban lehetett. Amilyenek felnőtként visszatérve, most is látta. És ezen az emlék-vetítésvászon Károlyt látta, Gúnár Károlyt, ahogy csoszogó lépteivel elől haladva a pázsitszerű fűvön, vezeti csapatát. Vállán az abrakos tarisznya, jó kezében a sarló, amivel válogatott füveket vágott neveltjeinek, hogy otthon szétszórhasa az itatójuk körül.

Pipék követik, pihés kis nyári ludak, talán egy tucatsnál is többen lehetnek, amelyek Klári néni szerint minden ősszel csatlakoztak vad társaikhoz, soha vissza nem térve, hogy aztán a következő tavaszon ismét aranyló csapat kövesse a hadirokkant embert.

Olyan libasorban totyognak utána, mintha anyjukat követnék.

Talán a hely szelleme teszi, ismételve magában, hogy Károly, akire évtizedekig nem is gondolt, ezekben a felidézett Klári néni-mesékben, az általa talán soha nem látott, de hallomás-élmény miatt mégis valódi képsorokban, mintha filmet látott volna, úgy elevenedett meg.

Károly néha leheveredett a fűbe, s ilyenkor a kis ostromló csapat befészkelte magát kabátja ujjába, hónalja védelmébe, s olyan jól el tudtak bújni, hogy csupán vékonyka hangjukat lehetett hallani. Nem gágogtak, inkább csak kórusban ciripeltek, mintha egy gyakorlatlanul hegedülő tücsköt utánozott volna a láthatatlan szárnyas sereg.

Károly mindenhol feltűnt a csapatával. Még az öreg papot sem zavarta, ha beült az utolsó padsorba velük. Gyermekek követték az utcán, mintha sohasem láttak volna kislibákat, pedig többségük, amíg iskolás korú nem lett, libát legeltetett. De ez a szokatlanul nagy sereg nemcsak tavaszi pihéjében, de felnőtten barnásszürke tollazatba öltözve is megállásra készítette még a szekereket is, amikor anyányivá nőve, szinte állva-lebegve követték a levegőben az előttük ócska biciklijén karikázó Károlyt.

Valahol, a Várhegy erdején túli lapályon, a Hamus-patak árterén, az Ordas-tónak nevezett békanyálas, sással, kárával benőtt lápból szerezte róka dúlta fészkekből az ép tojásokat, amelyeket aztán a maga csinálta szerkezetben keltetett ki. Mindenki biztos volt benne, hogy meg tudja különböztetni egymástól őket, s azt is beszéltek, hogy hallgatnak a nevükre, megértenek dolgokat, mint ahogy esténként hatalmas gágogással vették tudomásul azt, hogy Károly jó éjszakát köszönt nekik, s indultak billegve, terelés nélkül, de már a kutya vezérlete alatt éjszakai szállásukra, a pajtába. Valami cinkos szövetség lehetett a kuvasz és közöttük, mert a borjú méretű kutya egész éjszaka keresztbe feküdt a pajta nyitott ajtaja előtt, görénytől, nyestektől, rókáktól védve őket, s hagyta, hogy hajnalonként, mielőtt csipegetni kezdték volna a szérűskert, az udvar, az árok fűvét, csőreikkel átfésüljék, gondozottá tegyék a napközben bogáncstól, szénatőreiktől piszkosnak látszó bundáját.

Azt mesélték a kocsmában, hogy Gúnár Károly nem tudta, mi történik a háta mögött. Nem hallhatta, hogy a részeg milicista géppisztolyával sorra lelövi a mögötte haladó anyatollas libáit. Csak az emberek rémülete miatt fordult hátra, s látta meg a vérükben vergődő kedvenceit.

Az őrmester éppen újra akarta tölteni a dobtáras géppisztolyát, amikor Károly melléje lépett, s egyetlen, alulról fölfelé irányuló sarló-suhintással átvágta egészen a gerincéig a milicista nyakát. Nem futott el, leült, kezében a véres sarlóval, és várt. Úgy találtak rá a közeli városból érkező különítmény katonái. Egyetlen szót sem szólt az órákig tartó vallas alatt, talán nem is hallotta, nem tudta szájról olvasva értelmezni a román mondatokat. Nyilvánvaló volt, hogy elrettentésből a legsúlyosabbat, a halálos ítéle-

tet kapja. Nem védekezett, nem beszélt senkivel. Csak a helyszíni tárgyaláson szólalt meg.

– Maguk összeesküvésbe akarják bevádolni a falut is, mintha lettek volna társak, mert a magik fajtája mindenben összeesküvést lát. De itt csak egy részegen lövöldöző őrmester volt, akit tartalékállomány helyett maguk kellett volna agyonlőjenek, amikor megerőszkolta a szomszéd faluban a várandós asszonyt.

– Szörnyű idők voltak azok is – mondta az egyik ember, amiből nyilvánvalóan következett, hogy istentelenül szörnyű világ ez a mai is.

Azon az utolsó estén, mert több sört ivott a kelleténél, amikor felért a sátrához, talán szerencséje is volt a hajnali orkán miatt, hogy nem volt kedve megrakni a védelmező tüzet. Aludni akart, s mint egy elvonásos tünetektől szenvedő narkós, percekig kereste zsebeiben az egyetlen megmaradt altatótablettáját, s amikor végre megtalálta, tudatában volt annak, hogy a rengeteg sörre nem kellene bevennie, de nem tudott ellenállni a mélyen alvás ígéretének, amihez hozzászokott válása után. Nem is vetkőzött. Úgy gyömöszölte be magát a hálósákjába, hogy éppen csak a cipőjét rúgta le.

Eleinte még figyelt a süket csönd neszeire, de a sör és az altató megtették hatásukat, s ájult álomba zuhant. A kislányról is álmodott, Károlyról is. Aztán, mintha a szél erősödő suhogását hallotta volna álmában, vadlibákkal repült a feketén ásító föld fölött, s bármerre is nézett, csak az éjszaka csillagait látta

Nem is ő repült. Véső Pitya kőszáli sasának hátán utazott, s az a gágó V alak, amelynek része lehetett, nem nyári ludak csapata volt.

A beszélő hollók vonultak, a ludak hangját utánozva, de közben mégis értelmesen beszéltek egymással.

És értette is, amit mondanak.

Róla beszéltek, hogy vannak emberek, akik a föld alatt keresik a boldogságot.

– Micsoda szörnyű időt élünk, hogy a föld alá kell bújni néhány óra hírnévéért, s az azt kísérő pernyi boldogságért egy embernek – mondta az egyik holló.

– A föld felett már csak a jó emlékek szépek – felelte egy másik. – Attól viszont, hogy földöntúliak valakinek az emlékei, nem lesz boldogabb a világ.

Egy kondorkeselyű körözött az őt szállító sas fölött, s a hátán meglátta kamaszkori szerelmét, gyermeke anyját, elvált feleségét.

Valahonnan, emlékei elfelejtett hangokat tároló visszhang-terméből hallotta Véső Pitya hangját, ahogy Jumbót, a madarát tanítja.

– Holló a hollónak nem vájja ki a szemét, olyant csak emberek tesznek – ismételte a bemagolásra szánt leckét.

De Jumbó nem akarta megtanulni az új szöveget. Azt ismételte, amit befogása után tanult. „Világ proletárjai, egyesüljtek!”, káromta azon a jellegzetes hangon, és ugyanolyan lejtéssel ejtve a szavakat, mint ahogy bizonytalan belső hallásukra hagyatkozva, a beszélni tudó süketek teszik. Ahogy Gúnár Károly is beszélt.

A sas egy darabig tűrte a hollók fecsegését, aztán gyors egymásutánban leadott géppisztolysorozatok hangját utánozva, szétrebbentette őket.

Erre a sorozatlövő hangra, a szűnni nem akaró ropogásra ébredt. Orkán akarta kitepni a sátrát, amely pillanatokra úgy lelapult, mintha ki akarta volna préselni, aztán annyira megemelte, hogy csak a sátorszegek s az eltéphetetlen teherbírású alpinista-kötél tartotta a földön.

Kikecmergett a sátorból, s a napkelte előtti derengésben szörnyű látvány fogadta: a szél döntötte fenyves. Vihar tombolt, s ahogy az erdő szélén, a Várhegy oldalában ketté tudta törni az orkán az öreg bükköket, utána már szabadon garázdálkodhatott a védelem nélkül maradt, égbe nyúló fák között.

Egymás után csavarta meg a lombkoronákat, amelyek szinte köröztek, mintha a törzsek tengelyek lettek volna. Látni is lehetett a hatalmas erő csigavonalát, amit a fonákjukat mutató levelek rajzoltak a halálra ítélt fák köré. Mintha gyufaszálak lettek volna, úgy roppantotta szét a Pipe-rét fölötti bükköst s a bérc alatti fenyvest az ítéletidő.

Nézte a hajnali pusztítást, és biztos volt abban, hogy mindez csak egy szörnyű látomás, s abban is, hogy odalent a föld alatt sokkal, de sokkal jobb lenne most.

Talán ott kellene élni, távol a társadalom borzalmaitól. Ott, ahol a szél csak annyit jelent a végtelen sötétségben, hogy mozog a levegő, mert van valahol egy másik barlangnyílás is a fényre.